

Abu Ja'far al-Mansur

Innehåll

- Abu Ja'far al-Mansurs härstamning
- Hans uppväxt
- Hans roll i den abbassidiska revolutionen
- Hans roll under sin bror Abu al-'Abbas al-Saffahs kalifat
- Abu Ja'far al-Mansurs kalifat
- De viktigaste gärningarna och prestationerna
  - Grundandet av det centrala administrativa systemet
  - Byggandet av huvudstaden Bagdad
  - Hantering av interna uppror
  - Skydd av statens gränser
  - Uppmuntran av vetenskap och översättningsrörelsen
  - Organisering av det finansiella systemet och handeln
- Abu Ja'far al-Mansurs sjukdom
- Hans död

Kalifen **Abu Ja'far al-Mansur (95–158 e.H. / 714–775 e.Kr.)** räknas som en av de mest framstående härskarna i den abbassidiska staten. Han spelade en avgörande roll i dess grundande och konsolidering. Han var känd för sin politiska skicklighet och administrativa briljans, vilket gav honom titeln **"den verkliga grundaren av den abbassidiska staten"**. Denna text presenterar de viktigaste stationerna i hans liv, hans prestationer och hans inrikes- och utrikespolitik.

Abu Ja'far al-Mansurs härstamning

Han tillhörde **Banu al-'Abbas**, en av de mest kända hashimitiska familjerna som var släkt med Profeten Muhammad ﷺ. Hans fullständiga namn är:

'Abd Allah ibn Muhammad ibn 'Ali ibn 'Abd Allah ibn al-'Abbas ibn 'Abd al-Muttalib, vilket gör honom till en ättling till al-'Abbas, Profetens farbror.

Hans mor var en slavkvinna som hans far köpte från **Nafza i Ifriqiya**, och hon hette **Salama bint Bashir**. Hon födde honom, och hans far frigav henne och gifte sig med henne. Det sägs också att hon var född i Basra.

Hans abbassidiska härstamning spelade en stor roll i legitimeringen av hans styre. Den abbassidiska rörelsen byggde sin rätt till kalifatet på sin släktskap med Profeten ﷺ, särskilt efter att de ansåg att umayyaderna hade avvikit från rättvisa principer. Denna idé var en del av den politiska fostran som al-Mansur växte upp med.

Hans uppväxt

Abu Ja'far al-Mansur föddes år **95 e.H. / 714 e.Kr.** i **al-Humayma**, en by i södra Jordanien. Han växte upp i en abbassidisk familj som var en av de främsta motståndarna till det umayyadiska styret, vilket gjorde hans uppväxt präglad av hemlighet och försiktighet.

Han växte upp i en revolutionär miljö. Hans far, Muhammad ibn 'Ali, var en av ledarna för den hemliga abbassidiska rörelsen som planerade att störta umayyaderna. Från ung ålder fick han en politisk och religiös fostran, där han lärde sig att kalifatet tillhörde abbassiderna och att umayyaderna hade avvikit från islams principer.

Han uppfostrades av sin far och sina farbröder, som lärde honom ledarskap och visdom. Hans uppfostran kännetecknades av:

- **Religiös fostran:** Han memorerade Koranen som barn och studerade hadith och fiqh.
- **Politisk och militär fostran:** Han tränades i hemligt arbete, ledarskap och krigskonst.
- **Språklig och kulturell fostran:** Han var vältalig, behärskade poesi och arabiskt språk, och lärde sig även något av persisk kultur.

Hans roll i den abbassidiska revolutionen

Al-Mansur spelade en central roll i den abbassidiska revolutionen som störtade umayyaderna år **132 e.H. / 750 e.Kr.**

I den hemliga fasen

Han var en av de viktigaste medlemmarna i den hemliga organisationen i al-Humayma. Han ansvarade för att samla in pengar och rekrytera anhängare, och visade tidigt organisatorisk skicklighet.

I den militära fasen

När revolutionen blev offentlig deltog han som militär och politisk ledare. Han deltog i flera avgörande slag, bland annat **slaget vid al-Zab**, där umayyaderna besegrades. al-Tabari beskriver hur han ledde sina trupper med taktisk briljans.

Efter segern

Han ansvarade för att eliminera resterna av umayyadiskt inflytande. Han jagade flyende umayyader och lät fångsla dem som greps. Han lät även bygga ett särskilt fängelse i Bagdad för dem.

Hans roll under sin bror Abu al-'Abbas al-Saffahs kalifat

Under al-Saffahs regeringstid var al-Mansur den viktigaste rådgivaren och den mest inflytelserika personen i staten. Han ansvarade för:

- att ge råd i alla viktiga frågor
- att leda militära kampanjer mot uppror
- att organisera förvaltningen och grunden för det abbassidiska administrativa systemet
- att utse guvernörer och domare
- att bekämpa umayyadiska anhängare

Han var den starkaste mannen i staten efter kalifen själv.

Abu Ja'far al-Mansurs kalifat

Han blev kalif år **136 e.H. / 754 e.Kr.** efter sin bror al-Saffahs död. al-Saffah hade utsett honom till kronprins, och därefter Isa ibn Musa.

När han tog makten stod den unga abbassidiska staten inför stora hot:

- **Uppror av hans farbror 'Abd Allah ibn 'Ali**, som ansåg sig mer berättigad till kalifatet.
- **Uppror av stammar som fortfarande stödde umayyaderna.**
- **Början på alidiska oppositionen**, som ansåg att kalifatet tillhörde 'Alis ättlingar.

Han besegrade sin farbror i **slaget vid Nasibin år 137 e.H.** Han rensade ut misstänkta element i armén och förvaltningen och utsåg lojala guvernörer.

De viktigaste gärningarna och prestationerna

Grundandet av det centrala administrativa systemet

Han byggde ett starkt administrativt system:

- utvecklade diwan-systemet, särskilt **diwan al-kharaj**
- införde kontroll- och granskningssystem
- skapade en särskild livvakt (al-hujjab)
- stärkte rättsväsendet och utsåg kompetenta domare
- betonade rättvisa och bekämpning av korruption

Byggandet av huvudstaden Bagdad

Ett av hans största verk var grundandet av **Bagdad** (145–149 e.H. / 762–766 e.Kr.). Han valde platsen mellan Tigris och Eufrat och byggde en rund stad med murar och torn.

Han byggde även:

- vägar
- handelsstationer (khanat)
- specialiserade marknader
- kanaler och vattenvägar

Bagdad blev världens viktigaste politiska och kulturella centrum.

Hantering av interna uppror

Han slog ned flera farliga uppror:

- 'Abd Allah ibn 'Alis uppror
- al-Nafs al-Zakiyyas uppror år 145 e.H.
- kharijitiska uppror i Irak och Maghreb

Skydd av statens gränser

Han:

- förstärkte gränserna mot bysantinerna
- skickade militära kampanjer till Nordafrika
- övervakade umayyaderna i Andalusien

Uppmuntran av vetenskap och översättningsrörelsen

Han lade grunden för den stora översättningsrörelsen:

- lät översätta verk från persiska, grekiska och indiska
- övervakade själv översättningen av *Kalila wa-Dimna*
- stödde lärda som **Abu Hanifa** och **Ibn al-Muqaffa'**
- uppmuntrade medicinska och filosofiska studier

Organisering av det finansiella systemet och handeln

Han reformerade:

- skattesystemet (kharaj)
- löner för soldater och tjänstemän
- statens utgifter

Han:

- säkrade handelsvägar
- införde en enhetlig valuta (den abbassidiska dinaren)
- grundade stora handelscentra i Bagdad och andra städer

Abu Ja'far al-Mansurs sjukdom

I slutet av sitt liv drabbades han av en kronisk mag- och matsmältningssjukdom. Trots sin svåra sjukdom insisterade han på att utföra hajj år 158 e.H.

På vägen till Mekka blev hans tillstånd värre. När han nådde platsen **Bi'r Maymun**, 50 km från Mekka, kunde han inte fortsätta.

Ibn Kathir beskriver hur han isolerade sig i sitt tält, omgiven av sina söner och statens ledare. Han gav sin son **al-Mahdi** viktiga politiska råd:

- bevara statens enhet
- slå ned uppror
- skydda gränserna
- akta sig för bysantinerna

Hans död

I **Dhu al-Hijja år 158 e.H.** dog Abu Ja'far al-Mansur i Bi'r Maymun. Han tvättades och sveptes där, och hans kropp fördes till Mekka. Hans son al-Mahdi bad över honom, och han begravdes i **al-Ma'la-kyrkogården** nära Jabal al-Hajun.

Hans död väckte blandade reaktioner:

- abbassiderna sörjde sin verkliga grundare
- folket var delat mellan de som älskade honom för hans rättvisa och de som fruktade hans stränghet
- i provinserna fanns oro för instabilitet efter hans starka styre

Han lämnade efter sig:

- en rik statskassa
- en blomstrande huvudstad
- en stabil stat vars grund han hade lagt

Källor

- Ibn al-Athir: *al-Kamil fi al-Tarikh*
- Ibn Kathir: *al-Bidaya wa-n-Nihaya*
- al-Tabari: *Tarikh al-Umam wa-l-Muluk*
- al-Dhahabi: *Tarikh al-Islam*
- al-Baladhuri: *Futuh al-Buldan*
- Ibn Khaldun: *al-'Ibar wa-Diwan al-Mubtada' wa-l-Khabar*
- al-Khatib al-Baghdadi: *Tarikh Baghdad*